

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์ปรุงรสในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดและทฤษฎี

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ , 2534: 36)

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Model) เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการสิ่งกระตุ้นผ่านเข้ามาในความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buying's Black Box) ซึ่งเปรียบเสมือนกล่องดำ ซึ่งผู้ซื้อจะได้รับอิทธิพลจากหลายลักษณะ และมีการตอบสนองของผู้ซื้อ (Buying Response) หรือ การตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buying's Purchase Decision) ดังรูป

แนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค (ปณิศา ลัญจนาพันธ์, 2548: 83-84)

การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการค้นคว้าหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อและการบริโภคของผู้บริโภค ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร เพื่อให้ทราบถึง ลักษณะความต้องการและพฤติกรรม การซื้อ การบริโภค การเลือกบริการ แนวคิด หรือ ประสพการณ์ที่จะทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจ

คำถามที่ใช้เพื่อค้นหาลักษณะพฤติกรรมผู้บริโภค คือ 6Ws และ 1H ซึ่ง ประกอบด้วย who? , What? , Why? , Who? , When? , Where? และ How? เพื่อค้นหาคำตอบ 7 ประการ หรือ 7 Os ซึ่งประกอบด้วย Occupants, Objects, Objectives, Organizations, Occasions, Outlets และ Operations ดังตารางต่อไปนี้

คำถาม (6Ws และ 1H)	คำตอบที่ต้องการทราบ (7Os)	กลยุทธ์การตลาดที่เกี่ยวข้อง
1. ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย	ลักษณะกลุ่มเป้าหมายทางด้าน (1) ประชากรศาสตร์ (2) ภูมิศาสตร์ (3) จิตวิทยา (4) พฤติกรรมศาสตร์	กลยุทธ์การตลาด (4Ps) ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมและสามารถสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายได้
2. ผู้บริโภคซื้ออะไร	สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการจากผลิตภัณฑ์ก็คือ ต้องการคุณสมบัติหรือองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์และความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง	กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย (1) ผลิตภัณฑ์หลัก (2) รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (3) ผลิตภัณฑ์ควบ (4) ผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง (5) ศักยภาพผลิตภัณฑ์
3. ทำไมถึงซื้อ	วัตถุประสงค์ในการซื้อ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตวิทยา ซึ่งต้องศึกษาถึงปัจจัยดังนี้ (1) ปัจจัยภายในหรือปัจจัยทางจิตวิทยา (2) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (3) ปัจจัยเฉพาะบุคคล	กลยุทธ์ที่ใช้มาก คือ (1) กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ (2) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย การโฆษณา การขายตรงโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ (3) กลยุทธ์ด้านราคา (4) กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

คำถาม (6Ws และ 1H)	คำตอบที่ต้องการทราบ (7Os)	กลยุทธ์การตลาดที่เกี่ยวข้อง
4. ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ	บทบาทของกลุ่มต่างๆมีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย (1) ผู้ริเริ่ม (2) ผู้มีอิทธิพล (3) ผู้ตัดสินใจซื้อ (4) ผู้ซื้อ (5) ผู้ใช้	กลยุทธ์ที่ใช้มาก คือ กลยุทธ์การโฆษณา และ(หรือ)กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด โดยใช้กลุ่มอิทธิพล
5. ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด	โอกาสในการซื้อ เช่น ช่วงเดือนใดของปี ช่วงวันใดของเดือน ช่วงเวลาใดของวัน โอกาสพิเศษหรือเทศกาล วันสำคัญต่างๆ	กลยุทธ์ที่ใช้มาก คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด เช่น ทำการส่งเสริมการตลาดเมื่อใดจึงจะสอดคล้องกับโอกาสในการซื้อ
6. ผู้บริโภคซื้อที่ไหน	ช่องทางหรือแหล่งที่ผู้บริโภคไปทำการซื้อ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านขายของชำ ฯลฯ	กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย บริษัทนำผลิตภัณฑ์สู่ตลาดเป้าหมาย โดยพิจารณาว่าจะผ่านคนกลางอย่างไร
7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร	ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย (1) การรับรู้ปัญหา (2) การค้นหาข้อมูล (3) การประเมินผลทางเลือก (4) ตัดสินใจซื้อ (5) ความรู้สึกละหลังการซื้อ	กลยุทธ์ที่ใช้มาก คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย การโฆษณา การขายตรงโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์

ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541 : 34-36)

ทฤษฎีส่วนประสมการตลาดเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงตัวแปรผันทางการตลาดที่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการสามารถควบคุมให้ปริมาณการขายบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดได้ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรผัน 4 ประการดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งซึ่งสนองความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ได้ผลิตภัณฑ์อาจเป็นสิ่งที่ต้องได้ และต้องไม่ได้ ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย ตัวผลิตภัณฑ์ ชื่อผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ ความภาคภูมิใจ

2. ราคา (Price) เป็นสิ่งที่กำหนดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการในรูปของเงินตราเป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับวิธีการกำหนดราคา นโยบายและกลยุทธ์ต่างๆ ในการกำหนดราคาที่กำหนดให้ถูกต้องเหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ

3. การจัดจำหน่าย (Place or Distribution) เป็นกิจกรรมการนำผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้ออกสู่ตลาดเป้าหมาย ในส่วนประสมนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะสถานที่จำหน่ายอย่างเดียวแต่เป็นการพิจารณาว่าจะจำหน่ายผ่านคนกลางต่างๆ อย่างไร และมีการเคลื่อนย้ายสินค้าอย่างไร ส่วนประสมในการจัดจำหน่าย (Distribution mix) ประกอบด้วย

3.1 ช่องทางการจำหน่าย (Channel of Distribution) คือ กลุ่มของสถาบันหรือบุคคลที่ทำหน้าที่หรือกิจกรรมอันจะนำผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคหรือผู้ใช้

3.2 การกระจายตัวสินค้า (Physical of Distribution) คือ กิจกรรมทั้งสิ้นที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวสินค้าที่มีปริมาณถูกต้องไปยังสถานที่ที่ต้องการและเวลาที่เหมาะสม

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้จัดจำหน่ายและตลาดเป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แจ้งข่าวสาร หรือชักจูงให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมที่ซื้อ การส่งเสริมการตลาดอาจทำได้ 4 แบบด้วยกัน ซึ่งเรียกว่า ส่วนประสม การส่งเสริมการตลาด (Promotion Mix) หรือส่วนประสมในการติดต่อสื่อสาร (Communication)

4.1 การโฆษณา (Advertising) เป็นการติดต่อสื่อสารแบบไม่ใช้บุคคล (Non -Personal) โดยผ่านสื่อต่างๆ และผู้อุปถัมภ์รายการต้องเสียค่าใช้จ่ายในการ โฆษณาที่ผ่านสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา การโฆษณาโรงภาพยนตร์

4.2 การขายโดยใช้บุคคล (Personal Selling) เป็นการติดต่อสื่อสารทางตรงแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้ขายและลูกค้าที่มีอำนาจซื้อ ซึ่งเป็นการขายโดยใช้พนักงานขาย

4.3 การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) เป็นกิจกรรมการตลาดที่นอกเหนือจากการขายโดยใช้บุคคล การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ที่ช่วยกระตุ้นการซื้อของผู้บริโภคและประสิทธิภาพของผู้ขาย

4.4 การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relation)

ก. การให้ข่าว (Publicity) การเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้า / บริการ แบบไม่ใช่บุคคล

ข. การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นความพยายามที่ได้ จัดเตรียมไว้ขององค์กรเพื่อชักจูงกลุ่มสาธารณะให้เกิดความคิดเห็นหรือทัศนคติที่ดีต่อองค์กร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นางสาววราลักษณ์ เขียววาท (2544) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวบรวมข้อมูลจากประชากร 200 ราย การเลือกผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบ ทั้งสองประเภท คือ ทั้งประเภทแผ่นเรียบและแผ่นหยักมากที่สุด รองลงมาซื้อประเภทแผ่นหยัก สำหรับรสชาติที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยซื้อ ได้แก่ รสเกลือ รสบาร์บีคิว และรสเท็กซัสบาร์บีคิว ตามลำดับ ส่วนรสชาติที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยซื้อเลยแก่ รสเฟรนช์สลัด รสสาหร่าย รสมะเขือเทศ และรสสไปซี่ชีส ตามลำดับ ราคาที่เคยเลือกซื้อมากกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ ราคา 5-6 บาท/ซอง ราคา 18-25 บาท/ซอง และราคา 10-12 บาท/ซอง ตามลำดับ และไม่เคยซื้อที่ราคา 45-60 บาท/กระป๋อง มากที่สุด โดยมีเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าที่มีราคาเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาจะพิจารณาขนาดที่พอเหมาะต่อการบริโภคในแต่ละครั้ง และผู้ตอบแบบสอบถามเลือกซื้อสินค้าที่มีหีบห่อแบบซองมากที่สุด การเลือกตราสินค้าพบว่ายี่ห้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยซื้อ ได้แก่ เลย์ เทสโต และมันมัน ตามลำดับ และยี่ห้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยซื้อเลยได้แก่ ไอคาโฮ มีสเตอร์ชิฟ สเน็คเคอร์ และชิพแซพ ตามลำดับ การเลือกสถานที่จัดจำหน่ายพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้าจาก ไฮเปอร์มาร์เก็ต ร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าปลีกทั่วไปและซูเปอร์มาร์เก็ต ตามลำดับ โดยพิจารณาสถานที่จำหน่ายที่สะดวกซื้อ ใกล้บ้าน สถานที่ทำงาน หรือสถานที่จอดรถง่ายและมีสินค้าอื่นให้เลือกซื้อด้วยมากที่สุด รองลงมาพิจารณาสถานที่จัดจำหน่ายมีสินค้าที่ต้องการเสมอและร้อยละ 50 ไม่เคยซื้อเลยจากร้านค้าส่งทั่วไป ความถี่ในการซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง มากที่สุด รองลงมามีความถี่ในการซื้อเดือนละ 1-3 ครั้ง ครั้งละ 1-2 ซอง มากที่สุด รองลงมาซื้อครั้งละ 3-4 ซอง ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยทางการตลาดในแต่ละด้าน เป็นดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญที่สินค้าสะอาด ปลอดภัยต่อการบริโภคและมีเครื่องหมายรับรองจาก อย. ในระดับสำคัญมากที่สุด ด้านสถานที่จำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับทำเลที่ตั้งสะดวก สามารถหาซื้อสินค้าได้ง่าย และมีสินค้าที่ต้องการวางจำหน่ายอยู่เสมอในระดับสำคัญมากที่สุด ด้านราคา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสินค้าที่มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพในระดับสำคัญมากที่สุด ด้านส่งเสริมการขาย ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญ การมีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมช่วยเหลือสังคม และกิจกรรมการลดราคาสินค้าในระดับสำคัญมาก

นางสาวแสงเดือน ธนวัฒน์เสถียร (2547) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการเลือกใช้สารปรุงแต่งรสอาหาร โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลเพศหญิง ที่ใช้ชีวิตอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีอายุในช่วงตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีสัญชาติไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลประชากรในกลุ่มเป้าหมายที่มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อและบริโภคสารปรุงแต่งรสอาหาร 2) ศึกษาถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อสารปรุงแต่งรสอาหาร 3) ศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อการเลือกใช้สารปรุงแต่งรสอาหาร 4) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สารปรุงแต่งรสอาหาร 5) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้สารปรุงแต่งรสอาหาร การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการสำรวจ (Survey) ผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยใช้แผนการเลือกตัวอย่างแบบไม่มีความน่าจะเป็นเข้ามาเกี่ยวข้อง (Non Probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่าง Quota Sampling โดยใช้เกณฑ์อายุเป็นหลัก ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม 1) ช่วงอายุ 18 – 25 ปี 2) ช่วงอายุ 26 – 35 ปี 3) ช่วงอายุ 36 – 50 ปี 4) ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป จากกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 433 คน นอกจากนี้ได้มีการนำข้อมูลทุติยภูมิ การวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคและความรู้เกี่ยวกับสารปรุงแต่งรสอาหารมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เช่นกัน ทั้งนี้ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงแม้จะเห็นด้วยว่าไม่ควรนำสารปรุงแต่งรสอาหารมาใช้ในการปรุงอาหารและเป็นอันตรายต่อสุขภาพก็ตามแต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงเห็นด้วยว่าสารปรุงแต่งรสอาหารนั้นทำให้อาหารอร่อยยิ่งขึ้น โดยพฤติกรรมการเลือกใช้นั้นมีความสัมพันธ์กับอายุ อาชีพและรายได้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกใช้คือ คุณภาพ รสชาติและส่วนผสมตามลำดับ สำหรับราคามีความสัมพันธ์กับการศึกษา แต่ไม่สัมพันธ์กับอายุและรายได้แต่อย่างใดก็ตามนอกจากนี้ระดับการศึกษาและในด้านการเลือกรับประทานอาหารสัมพันธ์กับทัศนคติในแง่ลบต่อสารปรุงแต่งรสอาหาร